

Radikaalne ja armunud filmikunsti

Catherine Breillat: „Minu eesmärk ei olnud muidugi taaslavastus, vaid teema täiuslik kohandamine nii, et uus film oleks sajabrotsendiliselt minu oma.“

TRISTAN PRIIMÄGI

Prantsuse kõige tuntum vana kooli feministlik filmitegija Catherine Breillat on üle kümne aasta taas jõudnud mängufilmini, milleks on Taani „Ärtu- emanda“¹ Prantsuse uusversioon „Eelmisel suvel“². Miks ta otsustas teha uusversiooni ja miks tal filmi juurde naasmisega nii kaua aega läks?

„Eelmisel suvel“ valmis kümne-aastase pausi järel. Mis vahepeal toimus?

Mitte midagi! Lihtsalt vaatasin merd. Prantsusmaal ei tahtnud mind mitte keegi, kõik mu käsikirjad lükati tagasi. Hakkasin juba arvama, et olen mingi krediidikõlbmatu vana invaliid, kel käes elu lõpp ja jäänud on vaid kaunis merevaade. Siis aga sain kirja produtsent Saïd Ben Saïdilt, kes ütles, et on omandanud „Ärtu- emanda“ uusversiooni õigused ja tema arvates võiksin mina talle teha originaalist parema filmi. Kui mitte parema, siis kindlasti erineva.

See, kui on olemas produtsent, kes tahab just sinuga koostööd teha, ärgitab tegudele. See on väljakutse. Ja minu eesmärk ei olnud muidugi taaslavastus, vaid teema täiuslik kohandamine nii, et uus film oleks sajabrotsendiliselt minu oma.

Te olete öelnud, et käsikiri on ainult filmi visand, alguspunkt. Kas miski üllatas teid ennast filmi „Eelmisel suvel“ tegemise juures? Kas juhtus ka sellist, mida te ei osanud ette aimata?

Nagisa Oshima on kirjutanud oma päevikus, et käsikiri on ainult tõhus töövahend rahastajate ja näitlejate nõusse saamiseks ning võtete planeerimiseks, aga see ei ole töö ise. Näitlejad on luust ja lihast, mitte puust – üht näitlejat valides on tulemuseks üks film, aga teise puhul täiesti teine. Alguses ei olnud Léa Drucker plaanitud filmi naispeategelaseks, aga selle tegelase funktsioon saab tema osalusel tema omaks ja film tema nägu. Ta inspireeris mind ja loomulikult muutis ettekujutust, mis mul oli filmist teise näitleja peale mõeldes tekkinud. Algul ei andnud tema mäng mulle midagi eriti uut, sest ta püüdis sobituda eelmise näitleja jaoks tehtud tegelasse, ja see ei olnud Léale hea. Seejärel otsustasime tegelaskuju sammhaaval taasluua ning see oli juba väga põnev ja lõbus tegevus.

Samuelile (meespeaosa mängib Samuel Kircher – toim) oli see esimene roll, nii et ta andis end täielikult kaamera meeleva. Täielikult! Léaga oli veidi keerulisem, temaga läks umbes kaks päeva aega, kuna minu juhtnöörid

Catherine Breillat: „Filmikunst on karnivooride ja inimsööjate kunst!“

Scanpix / Zoulerah Norddine / AFP

erinevad täielikult tema varasematest kogemustest teiste lavastajatega.

Mille poolest erinevad?

Ta arvas, et peab osa mängima emotsionaalselt ja agressiivselt, kuna kehastab valelikkust ja pattu ning maailm tema ümber on nii valelik. Ütlesin talle, et vastupidi: ümbritsev maailm on kohutav, aga tema peaks mängima oma rolli külmalt, palju salapärasemana. Et ta jääks ihaldusväärseks. Kui ta nutab ja karjub, siis muutub ta fuuriaks, aga mina tahaksin teda näha kauni mõistatusena.

Te olete ka öelnud, et peate end tunde lavastajaks. Mis tundeid on kinolinal kõige keerulisem näidata?

Nende kujutamine pole keeruline, see on lihtsalt ainus, mis mind huvitab. Emotsioonid, emotsioonid, emotsioonid. Loomulikult on tunded esil seks- ja armastusstseenides, aga me olemegi ju emotsioonidest kokku pandud. Negatiivsed. Positiivsed. Ülemäärased. Tundenüansid annavad loole mõtte ja tegelaskujudele alge. Kõige tähtsam on emotsioon ja see, kuidas seda filmitakse ehk raam, kadreering. Näiteks kahe inimese vestluse puhul on kõige lihtsam neid ühte kaadrisse püüda profiilis, aga profiilis ei paista inimese ilmes mingeid emotsioone. Siis tulebki mul lavastajana leida muu viis ja öelda oma näitlejatele, et nad püüaksid hoida profiilis kaamera poole jäämisest. Nii et teater pole film, sest filmis tuleb arvestada kaadriga. Tuleb leida viis, kuidas kaks kõnelevat inimest on asetatud ühte kaadrisse nii, et mõlema tunded oleksid loetavad.

Milles seisneb teie jaoks endiselt filmikunsti võlu? Miks te vajate filmi oma ellu pärast nii pikka aega sellega tegelemist?

Samamoodi tunnen vajadust ka kirjanduse järele. 26 tähega on võimalik väljendada kogu maailma ja kõiki tundeid, mida inimene on võimeline üldse tundma, olgu ta siis vana mees või noor tüdruk. Armastust, suremist, kõike. Ja nii igal maal, igas keeles.

Filmikunst on aga täiesti totalitaarne. Pilt on vangistaja. Vaataja on sunnitud vaatama just seda, mida talle ette kavatselt näidatakse. Kujutlusvõimele ruumi ei jää.

Nii et te olete allutava loomuga ja teile meeldib teiste üle valitseda?

Muidugi olen ma despootlik lavastaja, aga see on kunst. Mulle näiteks ei meeldi hüsteeriliste feministide totalitarism. See on midagi muud.

Kirjanduses saab ühes lõigus kirjeldata tegelase kurbust ja teises mõnd muud või vastupidist tunnet. Filmis saab kaht vastuolulist tunnet aga korraga näidata ja see on nii huvitav. Nagu ka see, et tuleb töötada liha, mitte sõnadega. Näitleja lihaga. Filmikunst on karnivooride ja inimsööjate kunst! Väga ebamoraalne tegevus, aga andestatav, kui näitleja valib kehaga töötamise tee. Mina lavastajana ei tee seda valikut. Nemad teevad.

Viimasel ajal on näitleja „lihast“ saanud oluline jututeema. Kas teil oli „Eelmisel suvel“ võttel kohal ka intiimsuskoordinaator?

Kes see selline on? Amet ilma diplomi ja kvalifikatsioonita, seda pole olemas.

Prantsusmaal kutsume teda *tartuffe*'iks (silmakirjatseja – toim). Petis, kelm. Väga hästi tasustatud sulid, kellel pole diplomit, aga keda palgatakse 800 euro eest päevas. Milline ilma diplomita amet võimaldab veel sellist tasu?

Poliitik.

(Naerab.) Võib-olla tõesti.

Kas teil oli siis intiimsuskoordinaator?

Mul? Ei iial! Ma kihutan nad kõikjalt minema. Nad on ajatolla, Savonarola, Tartuffe, doktor Diafoirus korraga. Nad on nii lollid ja ei taipa filmikunstist midagi, räägivad vaid oma puritaanlikku seksijuttu. Rohkem puritaanlikud kui näitlejad, see on fašism. Hüsteerilise feministliku radikaalsuse väljendus. Mina olen ka feminist, aga mitte tsensuuri feminist. Kardan, et kui feministid muutuvad väga võimukaks, siis järgneb alati soov tsenseerida. Alati. Õudne.

Näitleja valib kehaga töötamise tee, mitte mina. Ma filmin keha ja intiimsust vaid selleks, et anda mõista, mida tegelaskuju mõtleb või tunneb. Kõige intiimsem on filmida alasti nägu, kus tunded on kõige paremini esil, aga seda intiimsuskoordinaatorid ei mõtlegi tsenseerida.

Ütlesin ka Léale, et olen ennekõike huvitatud näo, mitte keha alastusest. Nägu on märksa intiimsem. Seksistseeni saab simuleerida, aga emotsiooni mitte.

Mu esimesel assistendil oli ühel teisel võtteplatsil selline juhtum, kus oli vaja filmida suudlust ja nõudlik intiimsuskoordinaator tahtis kinnitust, mitu sekundit see kestab. See ju otsustatakse montaažis, mitte võtteplatsil!

Imelik, et teiesugusest märkimisväärselt sõltumatust naisest filmikunstis soovitakse eemale hoida ja võtta teisi naisi lavastama nüüd, kui see on trendikas.

Näitlejad sooviksid väga minu filmides mängida, aga on neid, kes süüdistavad mind seksismis ja ütlevad, et, jah, see on Catherine Breillat' projekt, aga koodid on nüüd muutunud ja ma väärin süüdimõistmist. Ma ei ole muutunud. Olin ikka sama ka siis, kui tegin filmi „Eelmisel suvel“. Selline ma olen – läbinisti radikaalne ja armunud filmikunsti, filmikunsti, filmikunsti.

1 „Dronningen“, May el-Toukhy, 2019.

2 „L'été dernier“, Catherine Breillat, 2023.

3 2016. aastal loodud amet, mille esindajal tuleb filmivõttel jälgida, et kõik platsil viibijad tunneksid end intiimsemat tüüpi materjali käsitlemisel mugavalt, ja jälgida, et ei leiaks aset mingit ahistamist. Intiimsuskoordinaatori kohalolek võtteplatsil on tihti ametiühingu nõue.